Kirkkonummi
Masalantien kiertoliittymän ja tieparannusalueen arkeologinen inventointi 2019

Timo Jussila

MIKROLIITTI Oy
PIENI TEHOKAS TERÄVÄ
ARKEOLOGISET TUTKIMUKSET
TAIDOLLA VUODESTA 1988

Tilaaja: Kirkkonummen kunta ja Uudenmaan ELY-keskus

Sisältö

Perustiedot **2**
Inventointi **3**
Masala muinaisjäännöksen sijainti vanhoilla kartoilla 3
Maastohavainnot 5
Tulos 8
Lähteet 8
Havaintokartat **9**

Kansikuva: suunnitellun kiertoliittymän alue pohjoisesta. Taustalla keskellä, risteyksen takana oli Masala niminen muinaisjäännös.

Perustiedot

Alue: Suunnitellun uuden kiertoliittymän alue Masalantien ja Rusthollinten risteyksessä.

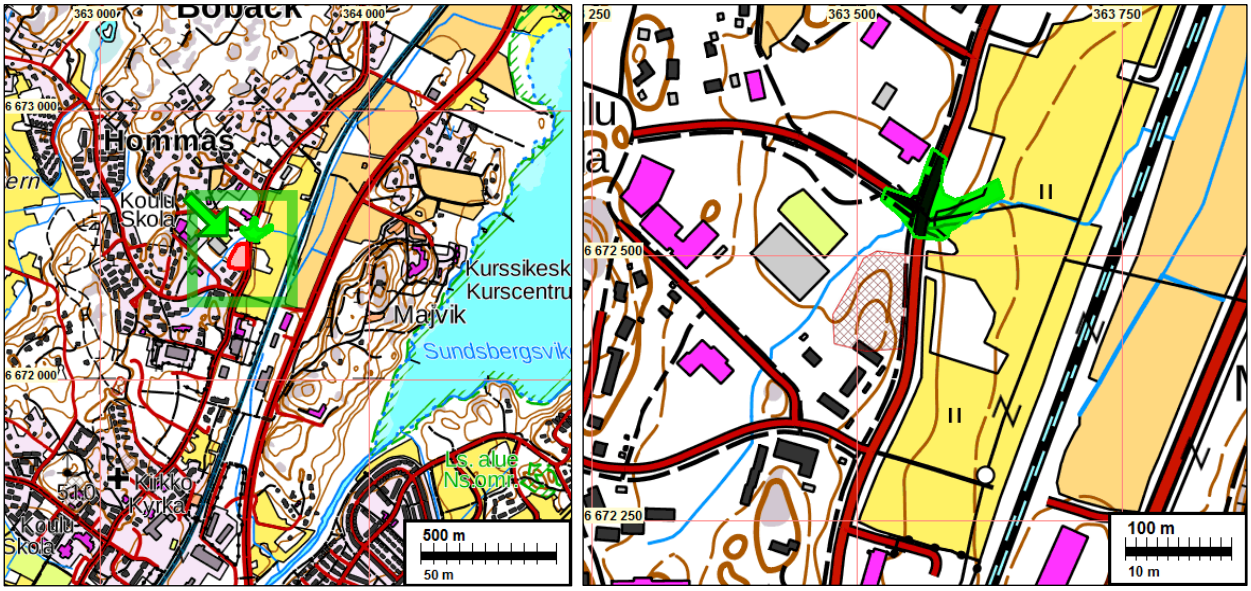
Tarkoitus: Selvittää sijaitseeko tienparannusalueella kiinteitä muinaisjäännöksiä ja ulottuuko risteyksen lounaispuolella sijainnut Masala muinaisjäännös tienparannusalueelle.

Työaika: Maastotyö 29.10.2019

Tilaaja: Kirkkonummen kunta ja Uudenmaan ELY-keskus.

Tekijät: Mikroliitti Oy, Timo Jussila.

Tulokset Tienparannusalue sijoittuu vanhaan peltoon ja kosteaan purolaaksoon. Läheiset vanhat, 1800-lukua varhaisemmat tonttimaat sijaitsevat risteyksestä 150 m pohjoiseen (Majby) ja 240 m etelä-lounaaseen (Hommas), eivätkä ne ulotu lähelle tienparannusaluetta. Vanhojen karttojen perusteella tieparannusalueella ei ole ollut rakennuksia, vain peltoa, joutomaata ja vanha Masalantie, joka on täysin nykyisen väylän alla. Risteyksen lounaispuolella sijaitseva Masala muinaisjäännös (oletettu vanha kylätontti, mjrek. 1000022595) on väärin paikannettu eikä sen alueella ole ollut koskaan kylätonttia tai rakennuksia ennen kuin vasta 1900-luvun alkupuoliskolla. Kyseinen muinaisjäännös on syytä poistaa – sille ei ole perusteita.

Tienparannusalue vihreällä poistettava Masala muinaisjäännös punaisella

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta lokakuussa 2019 ja ilmakuvat Kirkkonummen karttapalvelusta, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 11/2019. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia ja ne ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä.

Inventointi

Kirkkonummen kunta ja Uudenmaan ELY-keskus suunnittelevat uutta kiertoliittymää Masalantien ja Rusthollintien risteykseen. Museovirasto antoi hankkeesta lausunnon 17.10.2019 (MV/189/05.02.01/2019) jossa todettiin että lähellä Masalantien ja Rusthollinkadun risteystä sijaitsee muinaismuistolain rauhoittama kiinteä muinaisjäännös Masala (tunnus muinaisjäännösrekisterissä 1000022595). Lausunnossa edellytettiin tieparannusalueella tehtäväksi arkeologiset koetutkimukset joilla selvitetään, onko rakennettavalla alueella kylätonttiin liittyviä säilyneitä kulttuurikerroksia ja rakenteita. Uudenmaan ELY-keskus tilasi tieparannusalueen arkeologisen selvityksen Mikroliitti Oy:ltä. Allekirjoittanut teki inventoinnin maastotyön 29.10.2019.

Risteyksen koillispuolella sijaitseva Masala muinaisjäännösalue on löytynyt Satu Koiviston v. 2012 inventoinnissa. Raportissa todetaan (s. 43): ”Vuoden 1780 Kuninkaan kartastossa mäellä on ollut rakennuskeskittymä, jonka kokoluokaksi on merkitty 1. Paikka tarkastettiin 2012 inventoinnissa ja mäen laelta ja reunoilta löytyi mahdollisia rakennuksen pohjia, kellarikuoppa, hajotettua kivijalkaa ja muita kaivantoja. Mäellä on selkeästi ollut myös myöhäisempää asutusta, kuitenkin ilmeisesti Porkkalan vuokra-aikaa edeltävältä ajalta, mutta osa havaituista rakenteista liittynee 1700-luvun asutuskeskittymään.”

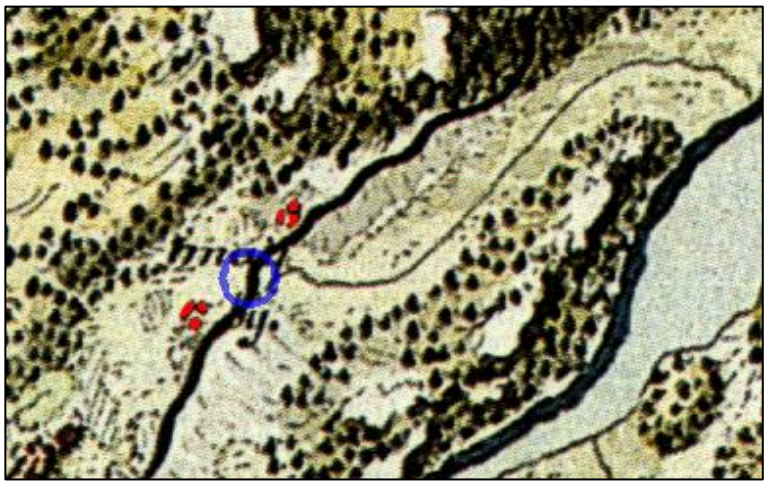
Tässä inventoinnissa käytiin ensin läpi aluetta kuvaavat vanhat kartat: Kuninkaankartasto 1796 - 1805, isojakokartta v. 1804, 1840-luvun pitäjänkartta ja v. 1872 senaatinkartta, sekä vanhat peruskartat vuosilta 1939 ja 1961-1981 sekä ilmakuvat v. 1944 ja 1956. Maastotyössä tieparannusalue liepeineen sekä Masala muinaisjäännöksen alue tarkastettiin kattavasti.

Alue on kuulunut Porkkalan vuokra-alueeseen v. 1944 – 1956. Vuokra-alueen raja on kulkenut 600 m alueen pohjoispuolella. Alue kuuluu Bobäckin kylään. Risteyksen länsipuolella sijainneessa purolaaksossa (joka on nyt osin täytetty) on ollut pieni Masalan kylän pelto ja niittyalue, enklaavi (isojakokartta v. 1804). Risteyksen lounaispuolella olevan mäenkumpareen pohjoisosa on parenteesin jälkeisessä peruskartassa (v. 1961) merkitty kuuluvaksi enklaaviin, mutta 1804 kartalla enklaavi ei ole ulottunut itään Masalantiehen eikä kumpare ole silloin siihen kuulunut.

Masala muinaisjäännöksen sijainti vanhoilla kartoilla

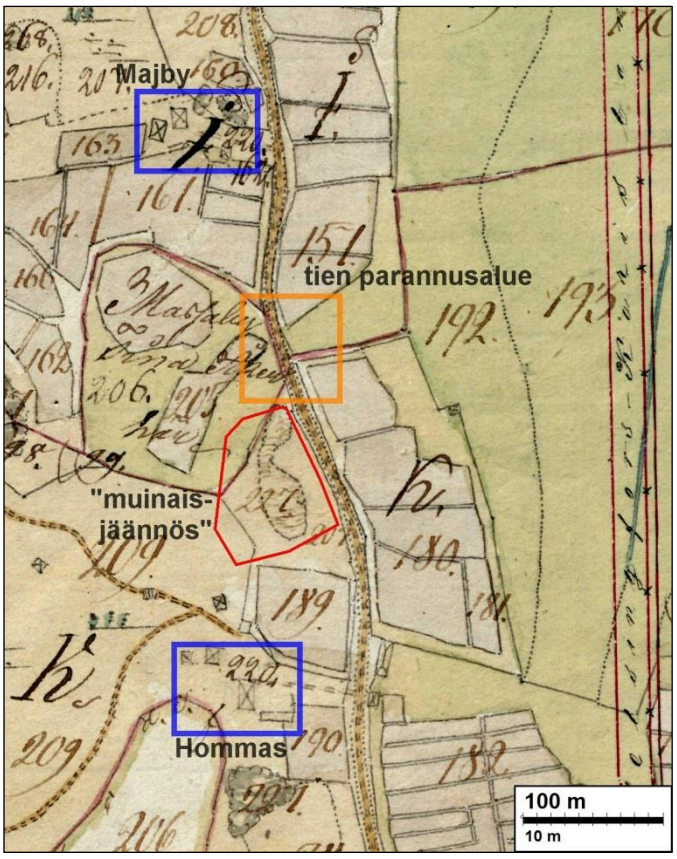
Masala muinaisjäännös käsittää tien länsipuolella ja purolaakson eteläpuolella sijaitsevan kumpareen, jonka pohjoispää on matalampi ja kumpareen eteläosassa on jyrkästi kohoava avokallio.

Kuninkaankartaston v. 1796 – 1805 (kartoitusvuodet) perusteella risteysalue paikantuu karttaan piirretyn purouoman perusteella kartalle merkittyjen Majbyn ja Hommaksen talojen välille. Kartalla oleva purouoma on sama kuin myöhemmissä kartoissa ja mikä nykyäänkin kulkee risteysalueen poikki.

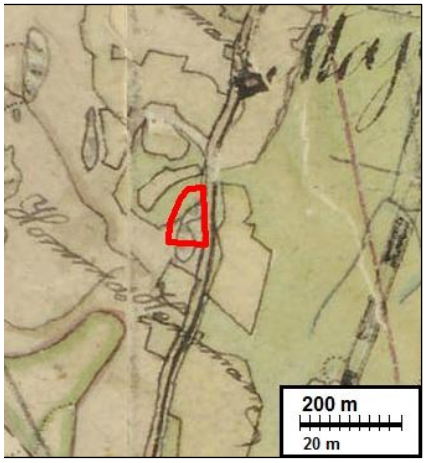
Ote kuninkaankartasta. Majby on pohjoisempi ja Hommas eteläisempi, punaisella vahvistettu taloryhmä. Sininen ympyrä osoittaa tieparannusalueen sijainnin. Kartassa on talojen välissä teksti ”Maij by

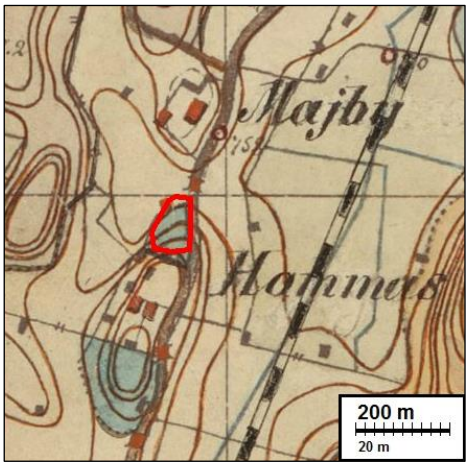
Ote Bobackin (ym.) isojakokartasta v. 1804 (- 1807). Siinä tienparannusalueen sijainti on osoitettu ruskealla suorakaiteella. Alue on ollut peltoa ja niittyä. Sen kohdalla tien länsipuolella on Masalan kylän enklaavi. Siinä niittynä ovat kosteat ja alavat purouomien reunat. Muinaisjäännökseksi merkitty kallioinen kumpare on tien ja enklaavin välissä (punaisella). Sen alue on rakentamaton. Majbyn talo sijaitsee alueen pohjoispuolella ja Hommaksen talo alueen eteläpuolella. Ne on osoitettu päälle piirretyillä sinisillä suorakaiteilla.

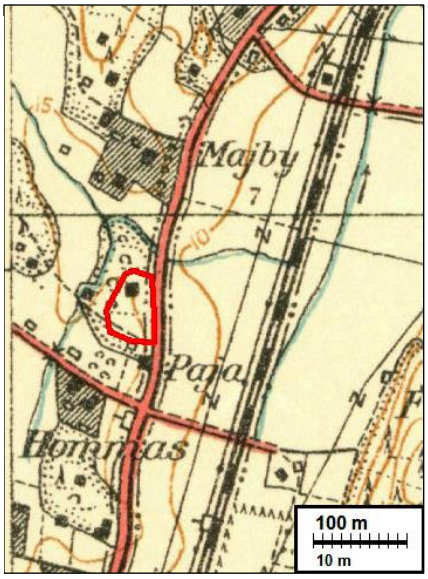
Kartoista käy selkeästi ilmi, että tienparannusalueella ja myös muinaisjäännökseksi merkityllä alueella ei ole ollut asutusta eikä rakennuksia. Muinaisjäännösalue perustuu Kuninkaankartalle merkityn jommankumman taloryhmän virheelliseen paikannukseen.

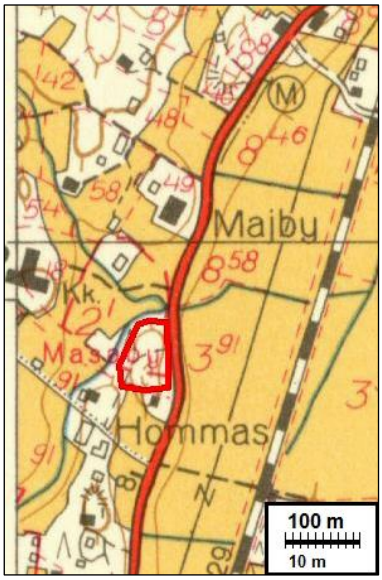
Vasemmalla 1840-luvun pitäjänkartalle Majby on piirretty suuripiirteisesti ”sinnepäin” ja Hommas vain tekstinä. Muinaisjäännökseksi merkitty alue (päälle piirretty punainen rajaus) on tyhjä. Oikealla on ote senaatinkartasta v. 1872. Majby ja Hommas kuten isojakokartassa 1804. Puron kohdalla on silta. Muinaisjäännösalue on tyhjä.

Vasemmalla ote topografisesta kartasta v. 1939. Majby ja Hommas kuten aiemmissa kartoissa. Muinaisjäännöskumpareen alavampaan ja tasaisempaan pohjoispäähän on merkitty talo muinaisjäännösalueen pohjoisosaan. Oikealla ote v. 1961 peruskartasta. Muinaisjäännösalueella ollut talo on parenteesin aikana hävitetty. Hommas ja Majby ovat entisillä sijoillaan, joskin Hommaksen talot kylminä.

Ilmakuvat peruskartan päällä (Kirkkonummen karttapalvelu). Vasemmalla ilmakuva v. 1944. Siinä näkyy isohko talo muinaisjäännöskumpareen pohjoisosassa, heti korkean avokallion pohjoispuolella. Muinaisjäännösalue on piirretty päälle punaisella ja tienparannusalue vihreällä. Maastossa havaittu betoninen kaivo ja mahdolliset taisteluhaudan jäänteet on piirretty sinisellä. Oikealla ilmakuva vuodelta 1956. Kumpareella ollut talo on hävitetty.

Maastohavainnot

Kiertoliittymä sijoittuu vanhaan peltoon ja purolaaksoon. Risteyksen kaakkoispuolella maasto on täysin ”käännettyä” ja rakennettua. Risteyksen koillispuolella maasto on savista moreenia, loivasti puroon laskevaa. Risteyksen alavalla kaakkoispuolella maasto vaikutti käsitellyltä. Avoimissa maastonkohdissa, missä maanpinta oli kasvillisuuden välissä näkyvissä, ei ollut muuta kuin vanhan pellon pintaa. Parissa vanhalle peltoalueelle tehdyssä lapionpistossa näkyi vain pellon muokkauskerrosta. Mitään rakenteita tai rakenteisiin viittaavaa ei ole näkyvissä. Risteyksen lounaispuolella on puro ja leveä, ja kosteapohjainen purolaakso. Siellä on ilmeisesti viemäri päätellen parista isosta betonisesta ja katetusta kaivorakenteesta. Lähellä kävelytietä on vesijohto. Tuulenkaadoissa näkyi hienoaineksista maaperää, missä ei mitään muinaisjäännökseen viittaavia merkkejä. Missään ei ole mitään vanhoihin rakenteisiin viittaavaa.

Tienparannusalueella ei ole muinaisjäännöksiä tai muita suojeltavaksi arvioitavia arkeologisia jäännöksiä.

Vasemmalla risteyksen lounaispuolta, Rusthollintietä länteen. Oikealla risteyksen itäpuoleista aluetta.

Risteyksen lounaispuolista purolaakson aluetta

Masala muinaisjäännös on merkitty risteyksen lounaispuoleiselle kumpareelle. Muinaisjäännösalueen eteläosa on korkeahkoa avokalliopaljastumaa jossa on jyrkät rinteet sekä aivan etelässä pihamaata ja rivitaloa. Avokallion pohjoispuolella on alavampi tasanne kallion ja purolaakson välillä. Tällä tasanteella on ollut talo ennen Porkkalan vuokra-aikaa. Talo on tehty vanhojen karttojen perusteella aikavälillä 1872 – 1939. Talo on hävitetty Porkkalan vuokra-aikana. Talonperusta näkyy ympäristöstä kohoavana tasanteena. Sen pohjoispuolella on hujan hajan sekä kasana talon peruskiviä – isohkoja lohkokiviä. Talonpaikan luoteisnurkalla on betoninen kaivo (maahan upotettu kaivonrengas). Koivisto on v. 2012 havainnut kellarikuopan. Sitä en nyt löytänyt. Talonperustan pohjoisreunalla on rinteessä kuopanne jota ehkä voisi kellarinjäänteenä pitää.

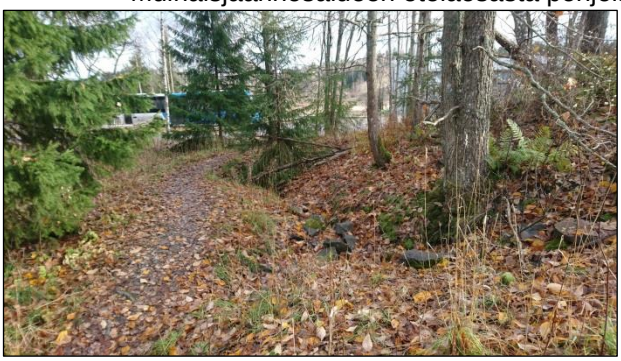
Paikalla ei ole mitään ehjiä rakenteita (betonikaivoa lukuun ottamatta). Talonpaikan pohjoispuolella maasto laskee kohti purolaaksoa ja jyrkemmän rinteen (talon perustuksen jäänteen) juurella on n. 16 m pituinen itä-länsisuuntaisen, ojamaisen ja mutkittelevan kaivannon jäänne. Se vaikuttaa taisteluhaudan jäänteeltä. Kumpareen eteläosassa, avokallion itäjuurella on n. 30 m mittainen pohjois-etelä suuntainen kaivanto, joka sekin saattaa olla sortuneen taisteluhaudan jäännös.

Mahdollisten taisteluhautojen jäännökset ovat epämääräisiä ja hyvin sortuneita. En pitäisi niitä suojelukohteina. Alueella ei ole mitään viitteitä 1700-luvun tai vanhemmasta asutuksesta tai sellaisia jäännöksiä tai löytömateriaalia joita voisi pitää 1900-lukua vanhempina. Vanhojen karttojen

perusteella ei myöskään ole perustetta olettaa alueella olevan 1900-lukua vanhempia rakenteita. Masala muinaisjäännösalueella ei siis ole kiinteää muinaisjäännöstä. Muinaisjäännös perustuu virheelliseen, Kuninkaankartalta tehtyyn taloryhmän paikannukseen ja sen mukaan tehtyyn oletukseen että alueella saattaa olla jäljellä 1700-luvun asutuksen rakenteita. Mitään konkreettisia todisteita siitä ei ole. Sen sijaan on selvät todisteet siitä, että paikalla oleva talonpohja on 1900-luvulta. Muinaisjäännöksellä ei siis ole mitään perusteita.

Muinaisjäännösalueen eteläosasta pohjoiseen kallion alla tasanne jossa talonpohja.

Mäen pohjoisjuurella, talonperustan pohjoisreunalla on kaivanto, joka vaikuttaa taisteluhaudan jäänteeltä. Siihen on sorrettu lohkokiviä, ilmeisesti talon kivijalan jäännöksiä. Vasemmalla itään, oikealla länteen,.

Kumpareen itäjuurella, Masalantien varren kevyenliikenteenväylän reunamilla on kaivanto joka myöskin vaikuttaa taisteluhaudan jäänteeltä.

Betoninen kaivonjäänne talonperustan luoteisnurkilla. Etelään.

Tulos

Masalantien kiertoliittymän ja tieparannuksen alueella ei ole kiinteitä muinaisjäännöksiä eikä myöskään muita arkeologisia kulttuuriperintökohteita. Kiertoliittymän lounaispuolella ei myöskään ole muinaisjäännöstä, mikä voisi ulottua tieparannusalueelle.

Masala muinaisjäännökselle (1000022595) ei ole perusteita. Sen alueella ei ole mitään sellaista joka täyttäisi kiinteän muinaisjäännöksen tai arkeologisen muun kulttuuriperintökohteen kriteereitä, ellei sellaisiksi katsota mahdollisten taisteluhautojen tuskin havaittavia jäännöksiä. Muinaisjäännös perustuu suuripiirteiselle Kuninkaankartalle merkityn taloryhmän virheellisen paikannukseen ja sen perusteella tehtyyn olettamaan että paikalla olevat rakennusjäännökset voisivat olla peräisin 1700 luvulta. Muinaisjäännöksestä ei siis ole konkreettisia todisteita eikä välillisiä aihetodisteita. Sen sijaan on vahvat todisteet siitä että paikalla olevat jäännökset ovat 1900-luvulta.

Masala muinaisjäännös on siis syytä poistaa muinaisjäännösrekisteristä, samoin alueen muinaisjäännösrauhoitus.

13.11.2019

Timo Jussila

Lähteet

Alanen, Timo ja Kepsu, Saulo, 1989: Kuninkaan kartasto Suomesta 1776 - 1805. SKS.

Koivisto Satu, 2012: Kirkkonummi Vitträsk. Kaava-alueen arkeologinen inventointi. Museovirasto, Kulttuuriympäristön hoito, Arkeologiset kenttäpalvelut.

Lindgren 1804, 1807: Charta öfver Bodbäck bys med Gäddersböle och Witträsk Hemmanens ägor uti Kyrkslätt sockn och Raseborgs östra Härad samt Nylands och Tavastehus Län.

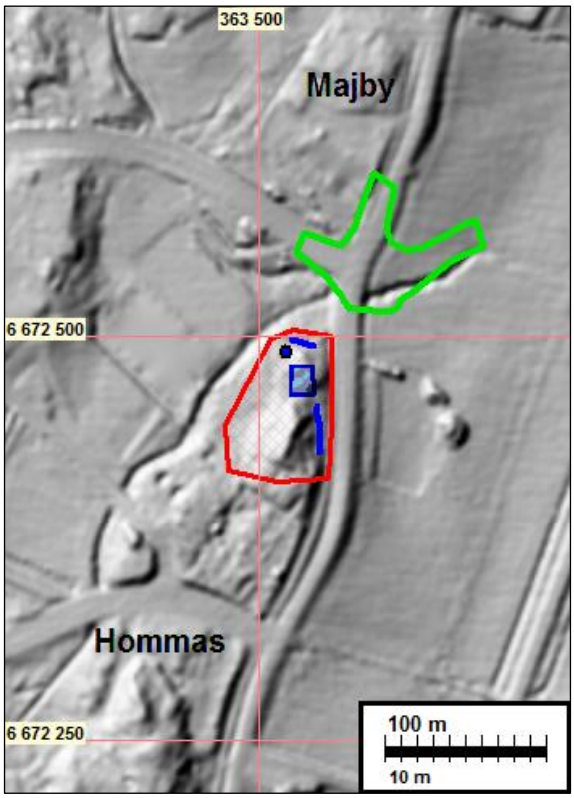
Pitäjänkartta, Kirkkonummi, 1842. Maanmittauslaitos.

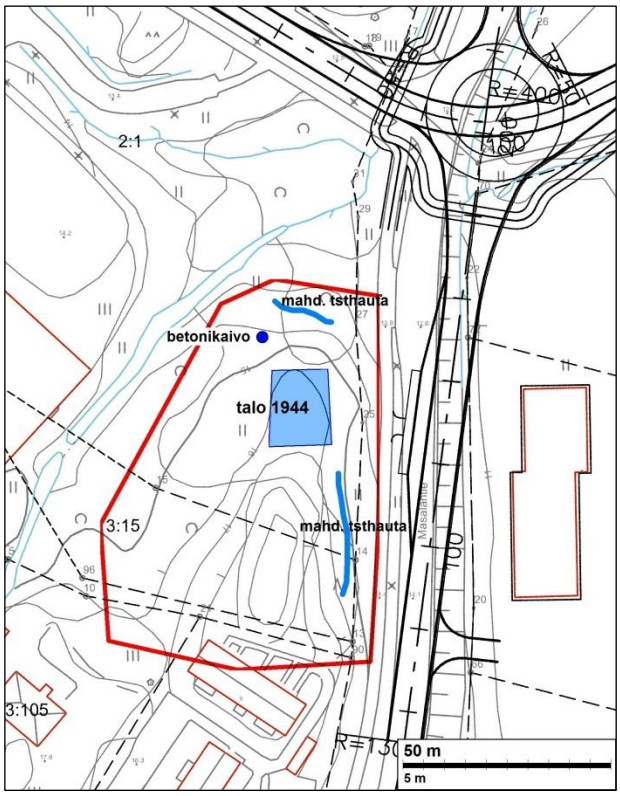
Senaatinkartta, vuoden 1872 mittaus. Rivi VI. Lehti 27. Maanmittauslaitos.

Peruskartta 2032 12, 1961. Maanmittauslaitos.

Topografinen kartta 6670/80 24º 530/20 Espoo. 1939. Maanmittauslaitos.

Havaintokartat

Yllä laserkeilausaineistosta laadittu viistovalovarjoste (Mml) johon on vihreällä merkitty tieparannusalue, punaisella muinaisjäännösrajaus ja sinisellä havaitut rakenteet.

Oikealla otteet suunnitelmakartasta. Niihin on merkitty punaisella poistettava muinaisjäännösrajaus ja 1944 ilmakuvasta paikannettu talo sinisellä sekä mahdolliset taisteluhautojen jäänteet.

Alla laajempi ote suunnitelmakartasta jossa näkyy myös Majbyn ja Hommaksen talojen vanhat sen sijainnit.

